

AMURGUL SUVERANITĂȚII

Vechiul cult al eroilor, în care a crescut sufletul popoarelor europene, își găsise o formă frumoasă de supraviețuire în instituția suveranității. Prin suveranitate înțelegea europeanul tot ce era mai sus, și ca putere, și ca aspirație. Suveranul n-avea să dea socoteală de saptele sale nimănuți, afară de Dumnezeu, — cu care el, de alțimintreli, se împăca ușor. Indivizii care se născuseră pe tronuri regești, sau care luptau să se suie pe asemenea tronuri; oligarhiile care dețineau frânele politice în numele celor de sânge nobil sau în numele mulțimii anonime; apoi, aceia cari nu dețineau vreo frână politică, dar se știau creatori și îndrumători în domeniul artei și al științei; fiecare european, în momentele de hipertrofie a personalității, avea ca singură dorință să se știe suveran. În această dorință se suia spre lumină seva pornită din adâncile rădăcini ale gigantismului omenesc, prima manifestare a vieții conșiente. Suveranitatea înlocuia cu destulă pompă vraja zeilor de odinioară și atâtea credințe în eroii similari zeilor. Europeanul își avea în instituția suveranității firul de continuitate cu trecutul vieții sale sufletești: cultura lui își păstra îndrumarea dată de cultul supranaturalului de altădată...

În această privință, conservatorii ca și revoluționari erau de acord. Apărătorii ai suveranității absolute erau și unii și alții. Numai că unii apărau pe regele sau pe statul; iar ceilalți, pe națiunii sau pe poporul.

Și când lumea europeană era mai de acord, iată că o criză se produce: umbra îndoielii începe să se aştearnă peste frumoasa și strălucitoarea instituție care moștenea absolutismul trecutului.

Eroii — zeii încă și mai puțin — n-au simțit nevoia solidarității. Ei s-au mișcat liber, dincolo de îngrădirea făcută de legi și îndatoriri. Un erou care se înalță sprijinit pe umărul altuia nu mai este erou. Dar europenii, de multă vreme, au simțit nevoia solidarității. Și această nevoie ar fi trebuit să-i ducă la așezăminte politice din care ideea suveranității să fie cu timpul exclusă. În societatea modernă nimici nu se mișcă absolut liber. Regii jură credință legilor țării; popoarele sunt legate de îndatoririle vecinătății. Simțul realității îi silește pe toți să se supună ordinii impuse de solidaritate.

Dar nu din această parte se produse criza, deși din această parte ar fi fost logic ca ea să se producă. Între suveranitate și solidaritate, lumea europeană ar fi trebuit să aleagă. Suveranitatea reprezintă poezia trecutului; — solidaritatea, săgăduința viitorului. În principiul suveranității supraviețuiește trecutul, cu deprinderile lui de a glorifica arbitrarul, eroismul și supranaturalul; în principiul solidarității viitorul promite: dreptul de a chema la răspundere pe fiecare pentru faptele sale, fie individ, fie popor. Suveranitatea era o doctrină negativă, căci ea apăra de o constrângere; solidaritatea este o doctrină cu aplicații pozitive, căci ea te obligă să lucrezi în folosul tuturor. Istoria Europei culminase în principiul suveranității, fiindcă popoarele Europei ieșeau dintr-o lungă perioadă de robie politică; și față de vechea robie, suveranitatea era un ideal; dar pe viitor istoria Europei nemaiavând să înregistreze luptele pentru ieșirea din robie, ci cuceririle pașnice prin muncă, față de acestea solidaritatea este singurul ideal. Vechiul ideal trebuia să moară, fiindcă avea să răsără în sufletul omenirii unul nou. Așa ar fi trebuit să fie.

Principiul suveranității se prăbușește însă fără să fie înlocuit de acela al solidarității. El moare prin excesele sale proprii. Generațunea noastră este silită să asiste la amurgul vechiului ideal, în aşteptarea aurorei idealului de mâine.

În acest amurg, nouă, românilor, istoria Europei ne rezervă un rol principal. Să începem prin a ne da seamă de el, înainte de a-l executa.

Germanii au pornit un război însiorător, în scopul de a-și face un loc potrivit sub soare. Cum înțelegeau ei acest loc potrivit sub soare, știm noi românii prea bine; el trecea peste țara noastră și se intindea departe până dincolo de Mesopotamia. Dreptul de a porni

acest război și-l luau germanii din instituția suveranității lor naționale. Din suveranitatea lor nețârmurită decurgea dreptul de a avea o armată numeroasă și bine organizată, și apoi de a întrebuița această armată în orișice scop ales de ei. Un popor este liber să-și întindă puterea până unde poate. Dumnezeu a dat fiecărui o menire. Cel ce nu-și îndeplinește menirea nu este demn să trăiască. Judecător al acestei meniri este fiecare popor în parte. Germanii își înțeleseră menirea prin a stăpâni pe alții.

Iată primul mare exces al suveranității, cu care începe criza timpului nostru.

În fața imperialismului german, — aşa cum se numește de obicei acest prim exces al suveranității unui mare popor — solidaritatea nu avea de opus decât dezaprobaarea câtorva spirite filosofice cu tendințe umanitariste și nădejdea în hotărârile partidului socialist internațional. Cea dintâi rămase, cum era și de prevăzut, o opozitie platonică; — ceea ce a doua se dovedi a fi un simplu mit. Socialiștii germani, pe cari se pușeaseră atâta nădejde, votară creditele de război ca și cei mai aprigi militariști. Adversarii germanilor, Aliații, ar fi fost indicați să îmbrățișeze idealul solidarității și să deschidă omenirii un drum nou. Nici ei nu avură acest curaj. În loc de a denunța principiul insuși al răului, ei denunță numai una din consecințele acestuia. Obârșia răului, de unde pornise războiul, era dreptul de suveranitate absolută pe care și-l arogase Imperiul german de a întrebuița orișice mijloc spre a-și întinde puterea, pe când militarismul prusian nu era decât o consecință. Dacă germanii nu s-ar fi crezut în drept să-și aleagă locul potrivit sub soare, ei nu s-ar fi gândit să-și organizeze o armată puternică. Răul pornește deci din oogma suveranității absolute, iar nu din cainățile ostășeșu ale prusianului.

Aliații n'avură curajul să denunțe obârșia răului. Dimpotrivă, ei începură prin a deștepta ambițiuni noi la cei care nu erau îndestul de suveranii absoluci. Ei vorbiră de aspirațiunile îndreptățite ale naționalităților mici, lăsând să se înțeleagă dreptul fiecărui popor de a-și cultiva imperialismul său propriu. Numai după ce războiul fu câștigat, aspirațiunile spre suveranitate fură temperate. Societatea Națiunilor, de care nu se vorbea nimic la începutul războiului, o găsim, la sfârșit, în protocolul păcii. Dacă cel puțin acum s-ar fi consfințit principiul solidarității! Dar nu. Societatea Națiunilor este,

mai întâi, o societate a victorioșilor, pentru a garanta fiecărui dintr-o această parte de pradă pe care o are de luat de la învinși. Apoi, Societatea Națiunilor nici între victorioși nu introduce dreptul reciprocității. Sună în ea membri cu drepturi nelimitate, — suverani ca și odinioară, — și membri cu drepturi limitate. Numai pe spiniarea acestora din urmă se fac experiențe cu principiul solidarității. Lor li se micșorează suveranitatea în folosul tuturor, pe când membri cu drepturi nelimitate rămân neștăruși, ca și mai înainte.

Acei care au dictat pacea par a dori o eră nouă pentru omenire, o eră în care arbitrarul suveranității absolute să dispară și să facă loc solidarității între popoare, și cu toate acestea, prin exclusivismul pe care îl practică, ei cei dintâi discreditează opera lor.

Românii, prin întâmplare, sunt constrânși să ia o hotărâre, de care se va resimți nu numai istoria lor, ci și istoria Europei întregi. Tratatul de pace ce li se prezintă spre semnare cuprinde dispoziții prin care se limitează drepturile lor de suveranitate în folosul Societății Națiunilor. Pe spetele noastre se încearcă experiența cu principiul solidarității internaționale. Lumea întreagă își are gândul așintit asupra noastră. Dacă Societatea Națiunilor va fi mai târziu un așezământ puternic al omenirii, ea își va aduce aminte cu recunoștință de încrederea pe care i-au arătat-o românii semnând pacea... Dar dacă Societatea Națiunilor va fi o creație efemeră? În istoria scrisă, rolul de precursor al viitorului este foarte frumos, iar acela de ultimul reprezentant al trecutului este foarte urât; în viață reală însă este așa de greu de ales între rolul de precursor și acela de victimă!

De accea, înainte de a se hotărî, românii au dreptul la discuție liberă și îndelungată. Nu li se poate cere o hotărâre grăbită și totuși fermă într-o chestiune în care însăși marii lor Aliați sunt, după cum vedem, încă nefixați.

Soarele noului ideal al solidarității internaționale va răsări poate chiar mâine; deocamdată, astăzi pe români îi îngrozește amurgul suveranității lor.

„Ideeă europeană”, nr. 16,
15 octombrie 1919, p. 1–2